

ดนตรีชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านแม่सान อำเภอศรีสัชนาลัย

จังหวัดสุโขทัย

MUSIC OF THE KAREN HILLTRIBE AT BAN MAESAN

AMPHOR SISATCHANALAI, SUKHOTHAI PROVINCE

วศุภสิริ จีระภม

หลักสูตรสาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

บทคัดย่อ

การวิจัยดนตรีชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านแม่सान อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชน องค์ประกอบของดนตรี และบทบาทดนตรีในพิธีกรรม ที่ยังปฏิบัติอยู่ในปัจจุบัน โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้คือ กำหนดรายละเอียดเพื่อทำการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตและบันทึกผลลงในเทปบันทึกเสียง และบันทึกภาพ รวมทั้งการพูดคุย สอบถาม ใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์จากชาวบ้าน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ สภาพทั่วไปของชุมชนชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงหมู่บ้านแม่सान ได้รับการพัฒนาจากทางภาครัฐและเอกชน ทั้งเรื่องการอุปโภคและบริโภค การคมนาคม การศึกษา การปกครอง ทำให้สภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้านมีความเจริญทัดเทียมกับชาวไทยพื้นราบ วิเคราะห์องค์ประกอบของดนตรีชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านแม่सान โดยวิเคราะห์จากบทเพลงที่ใช้ในงานขึ้นปีใหม่ (สงกรานต์) ผู้วิจัยพบว่า ลักษณะของวัฒนธรรมดนตรีคล้ายกับวัฒนธรรมดนตรีของชาวล้านนาเป็นการสืบทอดแบบปากเปล่า (Oral Tradition) ไม่ทราบแน่ชัดว่ามีการสืบทอดมาแต่สมัยใด เครื่องดนตรีที่ใช้ในการบรรเลงในพิธีกรรมต่างๆ ในปัจจุบันนี้มีอยู่ 3 ประเภท ได้แก่ เครื่องดนตรีประเภทเสียงเกิดจาก สาย (Chordophone) คือ ซึง เครื่องเคาะประเภทท่อน - แท่ง (Idiophones) คือ จังหวะ (ฉาบ) โม่ (ฆ้อง) เครื่องดนตรีประเภทเครื่องหนัง (Membranophones) คือ เต๋อ (กลอง) ระบบเสียงของเครื่องดนตรีดำเนินทำนอง มีแนวโน้มนที่สามารถจัดให้อยู่ในลักษณะบันไดเสียงแบบ 5 เสียง (Pentatonic) ลักษณะของเสียงของบทเพลงมีทั้งบทเพลงที่มีเสียงเครื่องดนตรี และเสียงร้อง บทเพลงที่มีเพียงเสียงร้องหรือเสียงเครื่องดนตรีลักษณะของจังหวะมีอยู่ 2 ลักษณะคือจังหวะตายตัว (Tempo guisto) และจังหวะอิสระ (Parlando-rubato) ลักษณะของทำนอง มีอยู่ 3 ลักษณะคือ แบบซ้ำตัวโน้ต (Repetition Motion) แบบกระโดดข้ามขั้น (Disjunct Motion) และแบบเรียงตามลำดับขั้น (Conjunct Motion) ลักษณะของพื้นผิว (Texture) เป็นแบบทำนองเดี่ยว (Monophony) ลักษณะคีตลักษณ์ (Form) มี 2 ลักษณะ คือแบบท่อนเดี่ยว (Unitary Form) และแบบสามท่อน (Ternary Form) บทบาทของดนตรีในพิธีกรรมชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านแม่सान ปัจจุบันนี้ยังคงพบเห็นในพิธีก๊อ (แต่งงาน) ในชบวนแห่สินสอดของของฝ่ายชาย มีการร้องเพลงและบรรเลง โม่ เต๋อ จังหวะประกอบการเต้นรำและพิธีแลโอะโอะปะโอะ (งานศพ) ที่มีการขับร้องขอในงานศพเพื่อเป็นการสื่อสารชี้เส้นทางให้กับผู้ตาย ถ้าเป็นวัยรุ่นชายหญิงก็จะเป็นการขับร้องขอในการเกี่ยวพาราสักกันซึ่งถือว่าเป็นวัฒนธรรมที่ยังคงมีการสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันนี้ดนตรีของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านแม่सानได้แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงที่มีความสามัคคี ช่วยเหลือกันภายในชุมชนเมื่อมีงานพิธีกรรมต่างๆ และความรักในเสียงดนตรีที่ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงจะร่วมกันขับร้องขอในงานพิธีกรรมที่สำคัญ การขับร้องถือว่าเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญที่สุดของวัฒนธรรมดนตรีชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง

คำสำคัญ: ดนตรีชาวเขา, กะเหรี่ยง

Abstract

This research aims to study the music of the Karen Hilltribe at Ban Maesan, Amphor Srisatchanalai, Sukhothai Province. General conditions of the community, elements of music, and the role of music in religious rites which remain at present are examined. All the details for gathering the data were specified and collected via observation, audio recording, video-recording, as well as inquiry and questionnaires. The results of the research are as follows: 1) The general conditions of Karen Hilltribe at Ban Maesan community are developed by the government and private sectors in term of living standards, transportation, education, and governing bodies. Therefore, their living conditions were equally developed as ordinary Thai people. 2) To analyze elements of Karen Hilltribe at Ban Maesan. It was analyzed by using New Year's song, (Songkran). The researcher found that the style of music was similar to Lanna music (Northern Thai music). It was inherited by oral tradition without knowing when it originated. Nowadays, there are three kinds of instruments which are used in ceremonies : the first kind is Chordophone called Sueng. The second one is Idiophones which includes Ja-wa (cymbal), and Mo (Kong), and The last one is Membranophones like Der (drum). The sound temperament of these instruments is classified as Pentatonic. The styles of music provide the melody created by both musical instruments and voices as well as the one with either sound. Moreover, there are two features of rhythm which are Tempo guisto and Parlando-rubato. The tones of the melody can be divided into three kinds which are Repetition Motion, Disjunct Motion, and Conjunct Motion. The texture is Monophony. There are two forms: Unitary Form and Ternary Form. 3) The role of music in religious rites is revealed in a wedding ceremony (Ki-Jue). In grooms parade, people sing and play Mo , Der, and Ja-Wa for dancing . There is a Sor folk music played to guide the way for the dead in a funeral ceremony (Lae-O-Kho-Pa-O). In addition, Teenagers also use this kind of music to flirt with the opposite sex. The tradition is thus succeeded from the past to present. The Music of Karen Hilltribe at Ban Maesan reveals their way of life with unity and helpful community. They love music like Sor folk music which can be found in their important ceremonies. Singing is the most important identity of Karen Hilltribe's musical culture.

Keywords: Music Hilltribe, Karens

บทนำ

ดนตรี คือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นจากการเลียนแบบเสียงจากธรรมชาติ เพื่อสนองความต้องการของตนเองในการสรรหาความสุข และความบันเทิงรื่นเริงในชีวิตหรือเป็นการขับไล่ ความกลัวโดยมีความเชื่อในเรื่องของจิตวิญญาณบูชาเทพเจ้าที่ทรงบันดาลปรากฏการณ์ต่างๆ ในธรรมชาติดนตรีจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งในพิธีกรรม เมื่อมีการปฏิบัติสืบทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งต่อมาดนตรีก็จะกลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ทุกวัฒนธรรมต้องมีดนตรีเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่เสมอไม่ว่าวัฒนธรรมนั้นเป็นของคนกลุ่มชาติพันธุ์หรือชนเผ่าใดก็ตาม

ชาวกะเหรี่ยงบ้านแม่सान อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย เป็นชาวกะเหรี่ยงเผ่าสะกอมีวัฒนธรรมดนตรีที่แตกต่างกับชาวกะเหรี่ยงในพื้นที่อื่น เช่น ในการเรียกบทเพลงร้องของตนเองว่าเป็นการขอไม่ได้เรียกว่า ทา เหมือนดังชาวกะเหรี่ยงในพื้นที่อื่น พิธีกรรมของหมู่บ้าน ที่ยังคงมีดนตรีเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ในปัจจุบันนี้ ได้แก่ งานแต่งงาน, งานศพ, งานทำบุญขึ้นปีใหม่ (สงกรานต์), ดนตรีประกอบการรำจิงและรำดาบเป็นต้น ส่วนเครื่องดนตรีที่ชาวกะเหรี่ยงบ้านแม่सानยังมีการเล่นอยู่ คือ ซึง, กลอง, ฉิ่ง, ฉาบ, จึงเป็นที่น่าสังเกตว่าได้มีการเรียกชื่อการขับร้องเพลงว่าการ ขอเหมือนกับชาวไทยภาคเหนือ และการนำเครื่องดนตรีพื้นบ้านทางภาคเหนือของประเทศไทยเข้ามาประกอบในพิธีกรรมของชาวกะเหรี่ยงบ้านแม่सानด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของชุมชนชาวกะเหรี่ยง บ้านแม่सान อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของดนตรีกะเหรี่ยงบ้านแม่सान อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย
3. เพื่อศึกษาบทบาทของดนตรีในพิธีกรรมชาวกะเหรี่ยงบ้านแม่सान อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

วิธีดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
ในการทำวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 ชุดคือ

1. แบบสังเกต (Observation) ใช้สำหรับสังเกตสภาพทั่วไปภายในชุมชนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณี การดำเนินกิจกรรมต่างๆ และเหตุการณ์ทั่วไปของชุมชนที่ศึกษา

2. แบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interviews) ใช้สำหรับสัมภาษณ์ ชาวบ้าน ผู้รู้ และผู้นำหมู่บ้าน เพื่อใช้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไป ประเพณี และวัฒนธรรมทางดนตรี สัมภาษณ์นักดนตรี และผู้ขับร้องเพลงขอเพื่อใช้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับนักดนตรี บทเพลง และเพื่อใช้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับเครื่องดนตรี

วิธีดำเนินการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดรายละเอียดเพื่อทำการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชน ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน ลักษณะที่ตั้ง จำนวนประชากร การศึกษา การปกครองการประกอบอาชีพ ลักษณะครอบครัว การแต่งกายภาษาศาสนาและคติความเชื่อ ค่านิยม ใช้วิธีการสังเกตบันทึกผลลงในเทปบันทึกเสียงและเทปบันทึกภาพรวมทั้งการพูดคุย สอบถาม ใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์จากชาวบ้าน ผู้สูงอายุ ผู้นำหมู่บ้าน

ข้อมูลเกี่ยวกับดนตรีสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 หัวข้อใหญ่ดังต่อไปนี้

1. รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของวัฒนธรรมดนตรีที่ใช้ในประเพณีงานขึ้นปีใหม่ (สงกรานต์) ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านแม่सानอำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย ได้แก่ประวัติความเป็นมาของดนตรีการสืบทอดทางดนตรีเครื่องดนตรีประเภทต่างๆ การประสมวงดนตรีนักดนตรีบทเพลง

2. วิเคราะห์องค์ประกอบของดนตรีในบทเพลงที่ใช้ในประเพณีงานขึ้นปีใหม่ สงกรานต์ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านแม่सान ได้แก่เพลงกรังกรังตุง เพลงขอเจดีย์ทรายท่อนที่ 1 เพลงขอเจดีย์ทรายท่อนที่ 2 เพลงขอเจดีย์ทรายท่อนที่ 3 ดนตรีประกอบการรำจิง ดนตรีประกอบการรำดาบตามองค์ประกอบดังต่อไปนี้เสียง จังหวะ ทำนอง พื้นผิวของเสียง

คีตลักษณ์ โดยใช้วิธีการบันทึกเทป บันทึกเสียง เทปบันทึกภาพ และบันทึกโน้ตเพลงเพื่อใช้ในการ วิเคราะห์ตามหลักทฤษฎีดนตรีสากล

3. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของ ดนตรีในพิธีกรรมงานแต่งงานและงานศพของชาว กะเหรี่ยง บ้านแม่सान อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัด สุโขทัยการศึกษาข้อมูลในส่วนของวัฒนธรรมดนตรี ได้ใช้วิธี การบันทึกเทปบันทึกเสียงเทปบันทึกภาพ ใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์จากชาวบ้าน นักดนตรี และผู้มีความรู้ภายในหมู่บ้าน

ผลการวิจัย

ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชน

ประวัติความเป็นมาของชาวกะเหรี่ยง (ปกากะญอ) หมู่บ้านแม่सानนั้นจากการ สอบถามผู้สูงอายุในหมู่บ้านก็ทราบประวัติ ความเป็นมาอย่างคร่าวๆ ว่าชาวกะเหรี่ยงบ้าน แม่सान อาศัยอยู่ที่หมู่บ้านแม่सानมาหลายชั่วอายุ คนแล้วมากกว่า 400 ปีโดยประมาณ มีเรื่องเล่า สืบต่อกันมาว่าชาวกะเหรี่ยงบ้านแม่सान อพยพหนี สงครามมาจากฝั่งแม่น้ำเมย ข้ามชายแดนเข้ามา ในเขตแดนประเทศไทยโดยมาอาศัยอยู่ใกล้กับแหล่ง น้ำชื่อห้วยแม่सानและได้นำชื่อของแหล่งน้ำมา ตั้งเป็นชื่อหมู่บ้านว่าหมู่บ้านแม่सान

ลักษณะที่ตั้ง บ้านแม่सान หมู่ 6 ตำบลแม่สำ อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดสุโขทัย ตั้งอยู่ในพื้นที่ภูเขา จำนวนพื้นที่ทั้งหมด 600 ไร่ เป็นพื้นที่พักอาศัย 100 ไร่ พื้นที่ในการทำการเกษตร 500 ไร่

จำนวนประชากร ชาวกะเหรี่ยงหมู่บ้านแม่सानเมื่อตอนอพยพมาตอนครั้งแรกมีอยู่ 3 ครัวเรือน ในปัจจุบันนี้มีจำนวนประชากรทั้งหมด 505 คนโดยสามารถแบ่งออกเป็นเพศชาย 305 คนเพศหญิง 200 คน จำนวนครัวเรือน 102 ครัวเรือน

การศึกษา โรงเรียนบ้านแม่सानตั้งอยู่ หมู่ที่ 6 ตำบลแม่สำ อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดสุโขทัย โรงเรียนบ้านแม่सानตั้งอยู่ในถิ่นทุรกันดารพื้นที่โดยรอบเป็นภูเขาการคมนาคมไม่สะดวกประชากรในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นชาวไทย

ภูเขาเผ่ากะเหรี่ยง (สะกอ) ปัจจุบันนี้โรงเรียนบ้านแม่सानเปิดทำการสอนระดับชั้นก่อนประถมศึกษา จนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในปีการศึกษา 2551 มีนักเรียนทั้งหมด 61 คน มีจำนวนครูผู้สอน 4 คน พนักงานบริการ 1 คน

การปกครอง ในปัจจุบันผู้ที่รับตำแหน่งหัวหน้าหมู่บ้านต้องผ่านการเลือก ตั้งจากชาวบ้าน และได้รับตำแหน่งจากทางภาครัฐบาล ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน มีหน้าที่เป็นผู้รับผิดชอบในการอำนวยความสะดวกและดูแลความสงบเรียบร้อยภายในบ้านแม่सान

การประกอบอาชีพ ประชากรส่วนใหญ่ประกอบ อาชีพการเกษตรโดยส่วนมากจะปลูกพืช หมุนเวียนไปตามฤดูกาลพืชที่ปลูกได้แก่ ปลูกข้าว ข้าวโพด อ้อย ถั่ว ส่วนมากจะเก็บผลผลิตที่ได้เอาไว้สำหรับการบริโภคก่อนหากมีผลผลิตมีจำนวนมากก็จะนำผลผลิตนั้นไปขาย นอกจากนั้นยังมีการเลี้ยงสัตว์ที่คือ หมูป่า วัว ไก่ ส่วนมากจะเลี้ยงไว้ใช้ในการเกษตร และใช้เป็นอาหารบางส่วน ไปประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปหรือไม่ก็ทำงานตาม ห้างร้านบริษัท ส่วนราชการและประกอบธุรกิจส่วนตัว ภายนอกหมู่บ้าน

ลักษณะครอบครัว ระบบครอบครัวของชาวกะเหรี่ยงบ้านแม่सानแบ่งออกได้เป็น 2 แบบ คือแบบครอบครัวเดี่ยว มีเพียงสามีและภรรยาและลูก ส่วนใหญ่จะปลูกบ้านไว้ใกล้กับบ้านพ่อแม่ของฝ่ายหญิง แบบที่ 2 จะมีลักษณะเป็นครอบครัวใหญ่ อาศัยอยู่รวมกันกับญาติฝ่ายผู้หญิง มี ตา ยาย พ่อ แม่ ลูก ในสังคมของชาวกะเหรี่ยงบ้านแม่सान ถ้าแต่งงานกันแล้ว ฝ่ายชายจะต้องมาอยู่กับบ้าน พ่อแม่ภรรยา ก่อน หลังจากนั้นจึงปลูกบ้านใกล้กับ พ่อแม่ฝ่ายภรรยา

การแต่งกาย การแต่งกายของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านแม่सान ถ้าเป็นเวลาในงานบุญที่สำคัญผู้ชายจะใส่เสื้อที่ทอขึ้นเองเสื้อตัวตรงเย็บติดด้วยกัน เป็นทางยาว เว้นช่องสำหรับใส่ศีรษะและแขนทั้งสองข้าง การแต่งกายของผู้หญิง หากเป็นผู้หญิงสาวที่ยังไม่ได้แต่งงานทุกคนต้องใส่เสื้อคลุมกระโปรงยาว สีขาวจนถึงข้อเท้าเสื้อเป็นรูปทรงกระบอก แขนสั้น ผ่าตรงกลางด้านหน้าตรงคอเป็นรูปสามเหลี่ยม

ทอดายเป็นเส้นสีแดงเล็กๆ อยู่บริเวณสะโพกถือเป็นเอกลักษณ์ของชาวกะเหรี่ยง ส่วนผู้หญิงที่แต่งงานแล้วสามารถสวมเสื้อสีอื่นที่ไม่ใช่สีขาวได้

ภาษา ชาวกะเหรี่ยงหมู่บ้านแม่सानใช้ภาษากะเหรี่ยงในการสื่อสารกันภายในหมู่บ้านแต่เด็กวัยรุ่นปัจจุบันจะไม่สามารถเขียนภาษากะเหรี่ยงได้ แต่หากเป็นการสื่อสารกับบุคคลภายนอกหมู่บ้านจะใช้ภาษาของคนไทยพื้นราบภาคเหนือและภาษาไทยภาคกลาง

ศาสนาและคติความเชื่อ ชาวกะเหรี่ยงบ้านแม่सानนับถือศาสนาพุทธเป็นหลักมีการไปทำบุญที่วัดในวันพระหรือวันสำคัญทางพุทธศาสนาและยังคงความเชื่อในการนับถือผีเหมือนกับในอดีตยังมีการบวงสรวงและเช่นสังเวณีประจำหมู่บ้านผีประจำบ้านเรือนแต่ละหลัง ผีไร่ผีนา มีความเชื่อในเรื่องการเรียกขวัญเมื่อมีคนเจ็บไข้

ค่านิยม ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านแม่सानตั้งแต่สมัยอดีตมีค่านิยมดั้งเดิมในการสูบล่องยาสูบที่ประดิษฐ์ขึ้นเองไม่ว่าจะผู้หญิงหรือผู้ชายจะมีปล่องยาสูบติดตัวเสมอ และนิยมใช้ยามเอาไวใช้สำหรับใส่สิ่งของต่างๆ ยามที่ใช้ชาวบ้านเป็นผู้ทอขึ้นเองเพราะมีความทนทานสูง มีน้ำหนักเบา และที่สำคัญสามารถประดิษฐ์ได้เอง

ข้อมูลเกี่ยวกับดนตรี

1. วิเคราะห์องค์ประกอบของวัฒนธรรมดนตรีงานขึ้นปีใหม่ (สงกรานต์) ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านแม่सानอำเภอศรีสาขาลัยจังหวัดสุโขทัย

1.1 ประวัติความเป็นมาของดนตรี มีการสืบทอดมาเป็นเวลานานจนไม่สามารถทราบได้ว่าเกิดขึ้นในยุคสมัยใด มีเพียงลักษณะของวงดนตรีมีส่วนคล้ายคลึงกับดนตรีพื้นเมืองภาคเหนือของประเทศไทยทั้งเครื่องดนตรี พิธีกรรมและวิธีการขับลำนำในหมู่บ้านแม่सानว่าเป็นการร้องเพลงขอ ตามแบบการขอของทางภาคเหนือ

1.2 การสืบทอดทางดนตรี ในที่นี้หมายถึงการสืบทอดของบทเพลงการขับร้องขอในพิธีกรรมต่างๆ และการสืบทอดการบรรเลงเครื่องดนตรีชนิดต่างๆ การสืบทอดของชาวกะเหรี่ยงบ้านแม่सान

ตั้งแต่สมัยโบราณจะเป็นการสืบทอดกันในครอบครัว ผู้ที่มีความสนใจทางด้านดนตรีต้องสังเกตจดจำเอาเองโดยการสอนนั้นจะเป็นแบบปากเปล่า (Oral Tradition) ไม่ได้มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร

1.3 เครื่องดนตรี ประเภทต่าง ๆ

1.3.1 ซึง เป็นเครื่องดนตรีอยู่ในตระกูลคอร์ดดีโพน เครื่องดนตรีในตระกูลนี้ผลิตเสียงโดยอาศัยการสั่นสะเทือนของสายเป็นแหล่งกำเนิดเสียงวิธีการกำเนิดเสียงทำได้โดยวิธีตีด้วยไม้หรือนิ้ว

1.3.2 ฉาบ (จหวะ) เครื่องดนตรีตระกูลเครื่องเคาะประเภทท่อน-แท่ง ลักษณะของเครื่องดนตรีประเภทนี้จะเป็นวัดดูต้นทึบคุณภาพของเสียงเกิดจากการตีหรือกระทบของวัสดุที่มีคุณลักษณะแตกต่างกัน

1.3.3 ช้อง (โม) ลักษณะขอเครื่องดนตรีประเภทนี้จะเป็นวัดดูต้นทึบคุณภาพของเสียงเกิดจากการตี หรือกระทบของวัสดุที่มีคุณลักษณะแตกต่างกัน

1.3.4 กลอง (เต๋อ) เครื่องดนตรีตระกูลเครื่องหนัง เครื่องดนตรีประเภทนี้เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของหนัง โดยมีหุ่นกลองทำหน้าที่เป็นตัวขยายเสียง

1.4 การประสมวงดนตรี

1.4.1 วงซอเจดี๋ยทราย เป็นลักษณะของการขับร้องเพลงปฏิพากย์ ลักษณะการซอเจดี๋ยทรายจะเป็นขับร้องโดยไม่ใช้เครื่องดนตรีบรรเลงประกอบ

1.4.2 วงซอพื้นบ้าน เป็นวงดนตรีเก่าแก่ของชาวกะเหรี่ยงบ้านแม่सानในอดีตวงซอพื้นบ้านมีเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบในการขอคือ ซึง

1.4.3 วงดนตรีประกอบการรำ (เอ๋ยเจิง) และรำดาบ (เอ๋ยบะ) เป็นการรำของชาวกะเหรี่ยงบ้านแม่सानที่สืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ ลักษณะของการรำเจิงเป็นการกระบวนท่าที่ใช้ในการต่อสู้ด้วยมือเปล่ามีอยู่ 62 ท่า การรำดาบเป็นการรำที่มีลักษณะเหมือนกับการรำเจิงแตกต่างกันที่ในการรำชนิดนี้จะเป็นการรำที่ใช้ดาบประกอบในการรำ มีท่าอยู่ 103 ท่าด้วยกัน ในการรำเจิงและ

รำดาบแต่ละครั้งต้องมีเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบจังหวะให้เข้ากับจังหวะท่วงท่าในการรำของผู้รำ เครื่องดนตรีที่ใช้มีอยู่ 3 ชิ้น คือ เต๋อ โม และจหวะ

1.5 นักดนตรี ในหมู่บ้านแม่สาณมีนักดนตรีที่สามารถบรรเลงเครื่องดนตรีอยู่ในหมู่บ้านแค่คนเดียว คือนายตีบแก้ว ค้างคิริ ส่วนสมาชิกในวงดนตรีส่วนใหญ่เป็นนักเรียนโรงเรียนบ้านแม่สาณที่นายตีบแก้ว ค้างคิริเป็นผู้สอน อีกส่วนหนึ่งก็คือนักร้องเพลงซอซึ่งถือว่ายังคงอนุรักษ์วัฒนธรรมทางดนตรีในดำเนินังดีอยู่เพราะยังมีผู้ที่สามารถขับร้องซอได้อีกหลายคนส่วนมากจะเป็นผู้สูงอายุภายในหมู่บ้าน

1.6 บทเพลง บทเพลงของชาวกะเหรี่ยงบ้านแม่สาณ อำเภอศรีสาชนาลัย จังหวัดสุโขทัย เป็นบทเพลงที่ได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่โบราณ ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง ซึ่งในปัจจุบันนี้ในพิธีกรรมที่ยังมีการใช้ดนตรีในแบบต่าง ๆ ในการบรรเลง ได้แก่ งานปีใหม่ (สงกรานต์) ชาวกะเหรี่ยงบ้านแม่สาณ ได้แก่ บทเพลง กรังกรังตุง บทเพลงซอเจดีย์ทรายท่อนที่ 1 บทเพลงซอเจดีย์ทรายท่อนที่ 2 บทเพลงซอเจดีย์ทรายท่อนที่ 3 บทเพลงดนตรีประกอบการรำเงาะและบทเพลงดนตรีประกอบการรำดาบ

2. วิเคราะห์องค์ประกอบของดนตรีในบทเพลงที่ใช้ในประเพณีงานขึ้นปีใหม่ของ (สงกรานต์) ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านแม่สาณ

2.1 เพลงกรังกรังตุง เป็นบทเพลงที่กล่าวถึงนิทานพื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยงบ้านแม่สาณ

ลักษณะของเสียง มี 2 ประเภท คือ เสียงร้อง ในการขับร้องซอ และเสียงเครื่องดนตรี ซึ่ง ประกอบในบทเพลงกรังกรังตุง

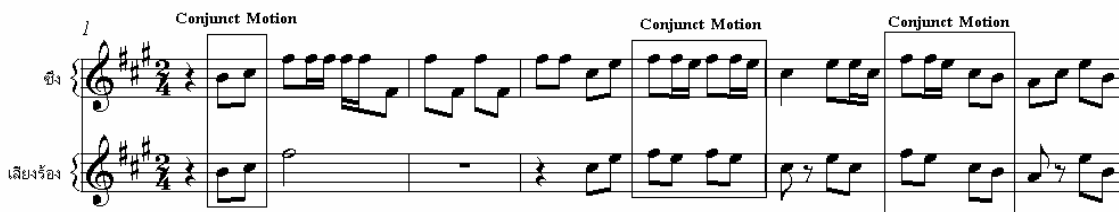
2.1.2 การวิเคราะห์จังหวะ อัตราจังหวะเป็นแบบจังหวะตายตัว (Tempo giusto) จังหวะที่มีความสม่ำเสมอภายใน 1 ห้องเพลงจังหวะในบทเพลงกรังกรังตุง ใน 1 ห้องเพลงมี 2 จังหวะทั้งบทเพลงและในบทเพลงเมื่อเทียบตามหลักดนตรีตะวันตกอัตราจังหวะตัวดำ $\downarrow = 96$

2.1.3 การวิเคราะห์ทำนอง บันไดเสียงในบทเพลงกรังกรังตุง บันทีกโน้ตอยู่ในเครื่องหมายตั้งบันไดเสียง 3 ซาร์ปและเมือวิเคราะห์จากทำนองของเพลงพบว่ามีเสียงที่ใช้ในบทเพลงอยู่ 5 เสียงหลัก เมื่อนำมาจัดเรียงลำดับเสียงจากเสียงต่ำไปหาเสียงสูงในรูปของบันไดเสียง ได้ดังต่อไปนี้ A (ลา) B (ที) C# (โดชาร์ป) E (มี) F# (ฟาชาร์ป) ซึ่งโครงสร้าง บันไดเสียงคล้ายคลึงกับบันไดเสียง A major (เอเมเจอร์) และมีการใช้โน้ตสำคัญของบันไดเสียง A แบบ 5 เสียง (A Pentatonic scale) การเคลื่อนที่ของทำนองพบ 3 ลักษณะ คือ

การเคลื่อนที่แบบซ้ำตัวโน้ต (Repetition Motion) การเคลื่อนที่ชนิดนี้พบมากในทำนองการบรรเลงซึ่งและทำนองการขับร้องบางส่วน

การเคลื่อนที่แบบกระโดดข้ามขั้น (Disjunct Motion) การเคลื่อนที่ชนิดนี้พบมากที่สุดทั้งในทำนองบรรเลงซึ่ง และทำนองการขับร้อง

การเคลื่อนที่แบบเรียงตามลำดับขั้น (Conjunct Motion) การเคลื่อนที่ชนิดนี้พบได้มาก ทั้งในทำนองบรรเลงซิ่ง และทำนองการขับร้อง

2.1.4 พื้นผิวของเสียง ลักษณะของบทเพลงที่มีเสียงเครื่องดนตรีบรรเลงประกอบการขับร้องเป็นทำนองเดียวกันไปจนจบบทเพลง

2.1.5 คีตลักษณ์ลักษณะของบทเพลง แบบ 3 ท่อนคือ AABC

2.2 เพลงซอเจดีย์ทราญ ท่อนที่ 1 ในบทเพลงกล่าวถึงการอัญเชิญเทวดาจากสวรรค์ลงมาให้พรแก่ชาวทะเลทรายบ้านแม่सान

2.2.1 ลักษณะของเสียง เป็นบทเพลงที่มีเพียงเสียงการขับร้องเท่านั้น

2.2.2 การวิเคราะห์จังหวะ อัตราจังหวะเป็นแบบจังหวะอิสระ (Parlando-rubato) จังหวะที่ยืดหยุ่นมากคล้ายกับการพูดในบทเพลงซอเจดีย์ทราญ

ท่อนที่ 1 เป็นบทเพลงร้องโดยไม่มีเครื่องดนตรีประกอบในการกำกับจังหวะ ทำให้บทเพลงนี้มีลักษณะของจังหวะอิสระ แล้วแต่ผู้ขับร้องเป็นผู้กำหนด

2.2.3 การวิเคราะห์ทำนอง บันไดเสียงในบทเพลงซอเจดีย์ทราญท่อนที่ 1 บันทีกโน้ตอยู่ในเครื่องหมายตั้งบันไดเสียง 2 ซาร์ป และเมื่อวิเคราะห์จากทำนองของเสียงร้องพบว่ามีเสียงที่ใช้ในบทเพลงซอเจดีย์ทราญท่อนที่ 1 อยู่ 4 เสียงหลักเมื่อนำมาจัดเรียงลำดับจากเสียงต่ำไปหาเสียงสูงในรูปของบันไดเสียง ได้ลำดับเสียงดังต่อไปนี้ B (ที) C# (โดซาร์ป) E (มี) G# (ซอลซาร์ป) ซึ่งโครงสร้างบันไดเสียงคล้ายคลึงกับบันไดเสียง B เมโลดิกไมเนอร์ (B Melodic Minor scale) การเคลื่อนที่ของทำนองพบ 3 ลักษณะ คือ

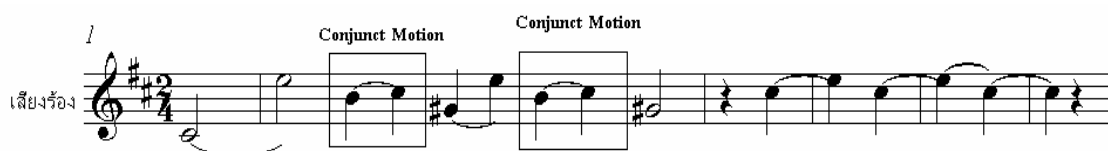
การเคลื่อนที่แบบซ้ำตัวโน้ต (Repetition Motion) การเคลื่อนที่ชนิดนี้พบเพียง 2 ห้องเพลง

การเคลื่อนที่แบบกระโดดข้ามขั้น (Disjunct Motion) การเคลื่อนที่ชนิดนี้พบมากที่สุด

การเคลื่อนที่แบบเรียงตามลำดับขั้น (Conjunct Motion)

2.2.4 พื้นผิวของเสียง ลักษณะของ บทเพลงที่มีทำนองร้องเพียงอย่างเดียว

2.2.5 คีตลักษณ์ ลักษณะของบทเพลง เป็นเพลงท่อนเดียวบรรเลงซ้ำท่อนเพลง

2.3 เพลงซอเจดีย์ทราญ ท่อนที่ 2 ใน บทเพลงกล่าวถึงการขอพรจากเทวดาให้ให้ชาว กะเหรี่ยงบ้านแม่सानได้พบกับความสุข

2.3.1 ลักษณะของเสียง เป็นบทเพลง ที่มีเพียงเสียงการขับร้อง เท่านั้น

2.3.2 การวิเคราะห์จังหวะ อัตรา จังหวะเป็นแบบจังหวะอิสระ (Parlando-rubato) จังหวะที่ยืดหยุ่นมากคล้ายกับการพูด ในบทเพลงซอเจดีย์ทราญท่อนที่ 2 เป็นบทเพลง ร้องโดยไม่มีเครื่องดนตรีประกอบในการกำกับ จังหวะ ทำให้บทเพลงนี้มีลักษณะของจังหวะอิสระ

แล้วแต่ผู้ที่ขับร้องเป็นผู้กำหนด

2.3.3 การวิเคราะห์ทำนอง บันได

เสียงในบทเพลงซอเจดีย์ทราญ ท่อนที่ 2 บันทึกโน้ตอยู่ในเครื่องหมายตั้งบันไดเสียง 2 ซาร์ป และเมื่อวิเคราะห์จากทำนองของเสียงร้องพบว่า มีเสียงที่ใช้ในบทเพลงซอเจดีย์ทราญ ท่อนที่ 2 อยู่ 5 เสียงหลัก เมื่อนำมาจัดเรียงลำดับจากเสียงต่ำไปหา เสียงสูงในรูปของบันไดเสียง ได้ลำดับเสียงดังต่อไปนี้ B (ที) D (เร) E (มี) F# (ฟาซาร์ป) A (ลา) ซึ่งโครง สร้างบันไดเสียงคล้ายคลึงกับบันไดเสียง B Minor scale (บี ไมเนอร์) และมีการใช้โน้ตสำคัญ ของบันไดเสียง B Minor แบบ 5 เสียง (B Pentatonic Minor scale) การเคลื่อนที่ของทำนองพบ 3 ลักษณะ คือ

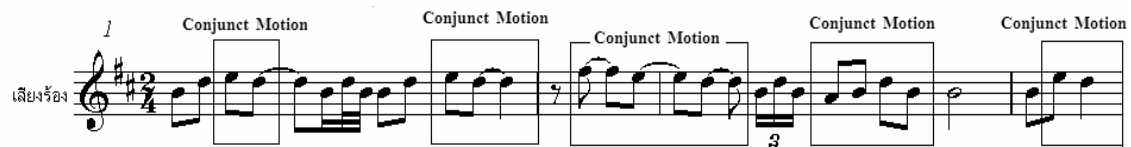
การเคลื่อนที่แบบซ้ำตัวโน้ต (Repetition Motion) การเคลื่อนที่ชนิดนี้พบน้อยที่สุดในบทเพลง

การเคลื่อนที่แบบกระโดดข้ามขั้น (Disjunct Motion)

การเคลื่อนที่แบบเรียงตามลำดับขั้น (Conjunct Motion) การเคลื่อนที่ชนิดนี้พบมากที่สุดในบทเพลง

2.3.4 พื้นผิวของเสียง ลักษณะของ บทเพลงที่มีทำนองร้องเพียงอย่างเดียว

2.3.5 คีตลักษณ์ ลักษณะของบทเพลง เป็นเพลงท่อนเดียวบรรเลงซ้ำท่อนเพลงไปเรื่อยๆ

2.4 เพลงซอเจดีย์ทราญ ท่อนที่ 3 ใน บทเพลงกล่าวถึงการขอบคุณเทวดาที่ทรงประทาน พรให้แก่ชาวกะเหรี่ยงบ้านแม่सानและกล่าวอำลา

เทวดาที่กลับสู่สรวงสวรรค์

2.4.1 ลักษณะของเสียง เป็นบทเพลง ที่มีเพียงเสียงการขับร้อง เท่านั้น

2.4.2 การวิเคราะห์จังหวะ อัตราจังหวะ เป็นแบบจังหวะอิสระ (Parlando-rubato) จังหวะที่ ยืดหยุ่นมากคล้ายกับการพูดในบทเพลงซอเจดีย์ทราญ ท่อนที่ 3 เป็นบทเพลงร้อง โดยไม่มีเครื่องดนตรี

ประกอบในการกำกับจังหวะ ทำให้บทเพลงนี้มี
ลักษณะของจังหวะอิสระ แล้วแต่ผู้ที่ขับร้องเป็น
ผู้กำหนด

2.4.3 การวิเคราะห์ทำนอง บันได

เสียงในบทเพลงซอเจดีย์ทรายท่อนที่ 3 บันได
โน้ตอยู่ในเครื่องหมายตั้งบันไดเสียง 2 ซาร์ป
และเมื่อวิเคราะห์จากทำนองของเสียงร้องพบว่า
เสียงที่ใช้ในบทเพลงซอเจดีย์ทรายท่อนที่ 3 อยู่ 5

เสียงหลัก เมื่อนำมาจัดเรียงลำดับในรูปของบันได
เสียง ได้ลำดับเสียงดังต่อไปนี้ B (ที) D (เร)
E (มี) F# (ฟาซาร์ป) A (ลา) ซึ่งโครงสร้าง
บันไดเสียงคล้ายคลึงกับบันไดเสียง B Minor scale
(บี ไมเนอร์) และมีการใช้โน้ตสำคัญของบันได
เสียง B Minor แบบ 5 เสียง (B Pentatonic Minor
scale) การเคลื่อนที่ของทำนองพบ 3 ลักษณะ คือ

การเคลื่อนที่แบบซ้ำตัวโน้ต (Repetition Motion) การเคลื่อนที่ชนิดนี้พบได้น้อยที่สุดในบทเพลง

การเคลื่อนที่แบบกระโดดข้ามขั้น (Disjunct Motion) การเคลื่อนที่ชนิดนี้พบได้มากที่สุดใบบทเพลง

การเคลื่อนที่แบบเรียงตามลำดับขั้น (Conjunct Motion)

2.4.4 พื้นผิวของเสียง เป็นลักษณะ

ของบทเพลงที่มีทำนองร้องเพียงทำนองเดียว

2.4.5 คีตลักษณ์ ลักษณะของ

บทเพลงเป็นเพลงท่อนเดียวบรรเลงซ้ำท่อนเพลงไป
เรื่อยๆ

2.5 ดนตรีประกอบการรำเชิง (เอ๋ยเจิง)

2.5.1 ลักษณะของเสียง มีเพียง

เสียงเครื่องดนตรี ประเภทประกอบจังหวะบรรเลง
ในเพลง

2.5.2 การวิเคราะห์จังหวะ อัตราจังหวะ

เป็นแบบจังหวะตายตัว (Tempo giusto) ใน 1 ห้องเพลง
มี 2 จังหวะทั้งบทเพลงและ ในบทเพลงเมื่อเทียบตาม
หลักดนตรีตะวันตก อัตราจังหวะตัวดำ ♩ = 104

2.5.3 การวิเคราะห์ทำนองไม่พบอยู่

ในบทเพลง

2.5.4 พื้นผิวของเสียง พื้นผิวแบบ

ทำนองเดียว (Monophony) เป็นดนตรีที่มี
ทำนองเดียว

2.5.5 สังคีตลักษณ์ ลักษณะของ

บทเพลงเป็นแบบท่อนเดียว

2.6 ดนตรีประกอบการ รำดาบ (เอ๋ยปะ)

2.6.1 ลักษณะของเสียงมีเพียง

เสียงเครื่องดนตรี ประเภทประกอบจังหวะบรรเลง
ในเพลง

2.6.2 การวิเคราะห์จังหวะ อัตราจังหวะ เป็นแบบ จังหวะตายตัว (Tempo giusto) ใน 1 ห้องเพลงมี 2 จังหวะทั้งบทเพลงและ ในบทเพลงเมื่อเทียบตามหลักดนตรีตะวันตก อัตราจังหวะตัวดำ $\text{♩} = 104$

2.6.3 การวิเคราะห์ทำนอง ไม่พบอยู่ในบทเพลง

2.6.4 พื้นผิวของเสียง พื้นผิวแบบทำนองเดียว เป็นดนตรีที่มีทำนองเดียว

2.6.5 สังคิตลักษณะ ลักษณะของบทเพลงเป็นแบบท่อนเดียว

3. ศึกษาบทบาทของดนตรีในพิธีกรรมชาวกะเหรี่ยงบ้านแม่सान อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

3.1 งานแต่งงาน (กিজื่อ)

บทบาทของดนตรีที่เราพบเห็นได้ชัดในงานแต่งงานคือ ขบวนแห่ลินสอดของฝ่ายซาทุกคนแต่งกายแบบกะเหรี่ยง ตีโม เตอ จหะ ส่งเสียงร้องเคลื่อนขบวนมุ่งตรงไปยังบ้านเจ้าสาว พอถึงบ้านเจ้าสาวก็เริ่มตีฆ้องเสียงดังพร้อมทั้งโห่ร้องฟ้อนรำทำต่างๆ เช่นการรำดาบบางที่ร้องเพลงเป็นหมู่ๆ เพื่อเป็นการแจ้งให้ฝ่ายเจ้าสาวทราบว่าขบวนแห่ของเจ้าบ่าวได้มาถึงแล้ว ฝ่ายเจ้าสาวเมื่อได้ยินเสียงจากฝ่ายเจ้าบ่าว ก็ออกมาต้อนรับ และร้องเพลงโต้ตอบกันต่างฝ่ายต่างตีโม เตอ จหะ ร้องเพลงฟ้อนรำต้อนรับกันอย่างสนุกสนาน ในระหว่างการทำพิธีชาวบ้านก็จะมีการ ร้องเพลงกันพร้อมกับตีฆ้องตีสะล้อ ในบริเวณงานแต่งงานในปัจจุบันนี้บทบาทของดนตรีแบบเก่าในพิธีกรรมงานแต่งงานจะลดบทบาทลง มีการนำเครื่องดนตรีสมัยใหม่เข้ามาแทนที่ วัฒนธรรมดนตรีแบบดั้งเดิมแต่ในพิธีการแห่ขบวนลินสอดก็ยังมีการเล่นเครื่องดนตรี โม เตอ จหะ ประกอบกับการขับร้องเพลงและฟ้อนรำอยู่ การขับร้องส่วนใหญ่จะขับร้องเพลงลูกทุ่งหรือเพลงสมัยใหม่ในปัจจุบัน

3.2 งานศพ (แลโอะโคปะโอะ)

บทบาทของดนตรีที่เราพบเห็นได้ชัดในพิธีกรรมงานศพคือ การขอให้แก่ผู้ตายโดยส่วนมากผู้ขอจะเป็นผู้อาวุโสภายในหมู่บ้านเป็นการขอส่งวิญญาณให้กับผู้ตาย ขอชี้เส้นทางให้กับ

ดวงวิญญาณผู้ตายโดยจะนำเทียนมาจุดและชี้ไปทิศทางหนึ่งแต่ขอไปในอีกทิศทางหนึ่ง ถือเป็นความเชื่อในการสื่อสารกับดวงวิญญาณผู้ตายไม่ให้หลงเข้ามาในโลกของคนเป็น ให้ดวงวิญญาณเดินทางไปในทิศทางของโลกคนตาย ในปัจจุบันนี้ในพิธีกรรมงานศพของชาวกะเหรี่ยงบ้านแม่सानมีการเปลี่ยนแปลงจากอดีตมาก เพราะชาวกะเหรี่ยงบ้านแม่सानได้เปลี่ยนจากการนับถือผีเพียงอย่างเดียวมานับถือศาสนาพุทธและมีการสร้างวัดประจำหมู่บ้าน ทำให้ในพิธีกรรมงานศพของชาวกะเหรี่ยงบ้านแม่सानมีวิธีการปฏิบัติเหมือนดังชาวไทยพุทธทั่วไป การขับร้องขอในพิธีงานศพ เพื่อเป็นการส่งวิญญาณให้ผู้เสียชีวิตก็ยังคงมีการปฏิบัติบ้างในกลุ่มผู้สูงอายุภายในหมู่บ้าน

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัยดนตรีชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านแม่सान อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. สภาพทั่วไปของชุมชน พบว่า บรรพบุรุษของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านแม่सान ได้อาศัยอยู่ที่หมู่บ้านแม่सानมากกว่า 400 ปี แล้วด้วยภูมิประเทศที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การดำรงชีวิตทำให้มีการก่อตั้งชุมชนขึ้น อยู่ใต้การดูแลของภาครัฐในเรื่องสิ่งของอุปโภคบริโภคและการศึกษา ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงในหมู่บ้านแม่सानนับถือศาสนาพุทธควบคู่ไปกับการนับถือผีซึ่งถือว่าเป็นเอกลักษณ์ของชาติพันธุ์ชนเผ่าต่างๆในประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของดวงรัตน์ ทรัพย์ประดิษฐ์ [1] กล่าวว่าไว้ว่า "ผีเจ้าพ่อ" เป็นผีอีกประเภทหนึ่งที่มอญเคารพนับถือเปรียบได้กับเทวดาของมอญ มีพิธีเลี้ยงผีประจำประจำทุกปี การกระทำผีคือเป็นการผดกฏของหมู่บ้านต้องมีการขอขมาแล้วแต่ความผิดที่ก่อขึ้น

2. วิเคราะห์องค์ประกอบของดนตรีชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านแม่सान อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย โดยการศึกษาตัวอย่างองค์ประกอบของดนตรีในพิธีงานขึ้นปีใหม่ (สงกรานต์) วันที่ 15 เมษายน พ.ศ. 2552 ที่มีธรรมเนียมปฏิบัติในงานสงกรานต์เหมือนกับคนไทยทั่วไปสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิระชัย ลีสมบูรณ์ผล [2]

ได้กล่าวไว้ว่า งานสงกรานต์เดือนห้า ชาวกะเหรี่ยง ก็มีงานประเพณีคล้ายกับของไทยทั่วไป บรรดาลูกหลานชาวกะเหรี่ยงจะรวมตัวกันรดน้ำดำหัว เพื่อแสดงความกตัญญูและขอพรจาก พ่อ แม่ ญาติผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ เครื่องดนตรีและลักษณะของการขับร้องซอ นั้นได้รับอิทธิพลการแพร่กระจายวัฒนธรรมมาจากชาวไทยภาคเหนือ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จรัญ กาญจนประดิษฐ์ [3] ผลการศึกษาพบว่า ในพื้นที่วิจัยมีเครื่องดนตรีต่างๆ ปรากฏในพื้นที่ คือ ดนตรีดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยง และดนตรีที่ได้รับอิทธิพลมาจากมอญและพม่า สำหรับเพลงร้องของกะเหรี่ยง (ตะกู) นั้น เป็นเพลงดั้งเดิมที่สืบทอดมาตั้งแต่อดีต การสืบทอดเกี่ยวกับดนตรีเป็นการสืบทอดแบบปากเปล่าไม่มีการจดบันทึกไว้ สอดคล้องการวิจัยของ ศรัณย์ นักรบ [4] กล่าวไว้ว่าการสืบทอดทางดนตรีมีมาช้านาน ไม่สามารถทราบได้ว่ามีขึ้นในสมัยใด นอกจากนี้ตำนานที่เล่าต่อกันมา เป็นลักษณะการถ่ายทอดด้วยวิธีปากเปล่า เครื่องดนตรีที่ใช้ในหมู่บ้านแม่सानเป็นเครื่องดนตรีที่จัดซื้อมาจากที่อื่นไม่ได้ผลิตขึ้นเอง เพราะขาดช่างที่มีทักษะในการทำเครื่องดนตรีแตกต่างกับชาวเขาเผ่าอื่นๆที่สามารถผลิตเครื่องดนตรี และส่วนประกอบต่างๆได้เองจากธรรมชาติเป็นการประดิษฐ์ขึ้นเองแบบง่าย ๆ แตกต่างกับงานวิจัยของ บุญลอย จันทร์ทอง [5] กล่าวไว้ว่า ชาวเขาเผ่าม้งมีเครื่องดนตรีเป็นของตนเอง โดยใช้วัสดุที่หาได้จากธรรมชาติมาสร้างเครื่องดนตรี และยังแฝงความเชื่อความเคารพในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่ในเครื่องดนตรี ซึ่งเป็นความเชื่อในเฉพาะกลุ่มของชนเผ่าม้ง เครื่องดนตรีแบ่งแยกประเภทออกได้เป็น 2 ประเภท คือ เครื่องเป่า และเครื่องตี สอดคล้องกับงานวิจัยของ เจตชรินทร์ จิรสันติธรรม [6] จากการศึกษาดนตรีมูซอเป็นดนตรีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ การแสดงดนตรีด้วยความเชื่อถือเป็นจุดประสงค์หลัก การบรรเลงดนตรีเพื่อความบันเทิงถือเป็นจุดประสงค์รองการบรรเลงดนตรีในงานปีใหม่นั้นมีลักษณะ เฉพาะคือเป็นการบรรเลงโดยใช้เครื่องดนตรีที่ทำมาจากวัสดุธรรมชาติ ที่หาได้จากท้องถิ่น แสดงให้เห็นถึงศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์ของชนเผ่า เครื่องดนตรีที่ใช้ในงานปีใหม่ (สงกรานต์) ของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง

บ้านแม่सान ได้แก่ ซึง จหะ โม และ เตอ ซึง เป็นเครื่องดนตรีดำเนินทำนอง วงดนตรีที่ใช้ในงานปีใหม่ (สงกรานต์) ประกอบด้วย วงซอเจดีย์ทราย วงซอพื้นบ้าน และวงบรรเลงประกอบการรำเงิรำดาบ นักดนตรีที่บรรเลงเป็นชาวกะเหรี่ยง บ้านแม่सान บทเพลงของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง บ้านแม่सानมีลักษณะซ้ำๆ กันมีกระสวนจังหวะคล้ายกัน ซึ่งเป็นลักษณะของเพลงชาวเขาส่วนใหญ่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธรรมบุญ จิตตรีบุตร [7] กล่าวไว้ว่า ลักษณะเฉพาะทางดนตรีของปีห์ พบว่าเป็นเพลงที่มีรูปแบบเดียว มีลักษณะการบรรเลงที่ซ้ำไปซ้ำมา ส่วนใหญ่แล้ว เพลงที่บรรเลงโดย ปีห์ ใช้กระสวนจังหวะที่เหมือนกันและใกล้เคียงกัน ด้านการเคลื่อนที่ของทำนองมีอยู่ 6 ลักษณะคือ ทำนองแบบซ้ำตัวโน้ตแบบสลับฟันปลา แบบขาลงและขาขึ้น แบบขาขึ้นและขาลง และแบบขาลง บทเพลงที่ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านแม่सानใช้ในงานปีใหม่ (สงกรานต์) มีอยู่ 3 เพลงบทคือ 1) บทเพลงกรังกรังตุง เป็นบทเพลงที่เล่าถึงนิทานพื้นบ้านของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านแม่सान ใช้เล่นในงานทั่วไป มีเสียงเครื่องดนตรีซึ่งเป็นตัวดำเนินทำนองควบคู่ไปกับเสียงร้องอยู่ในบันไดเสียงแบบ 5 เสียง คล้ายคลึงกับบันไดเสียง เอเมเจอร์ มีจังหวะที่ตายตัว มีการเคลื่อนที่ของทำนอง แบบซ้ำตัวโน้ต แบบกระโดดข้ามขั้น และแบบเรียงตามลำดับขั้น พื้นผิวของเสียงมีเพียงทำนองหลักทำนองเดียว มี 3 ท่อนเพลง 2) บทเพลงซอเจดีย์ทราย ท่อนที่ 1-3 เป็นการกล่าวเชิญเทวดาลงมาจากสวรรค์ เพื่อมาให้พรแก่ชาวบ้านและส่งเทวดากลับสู่สวรรค์ตามลำดับเพลง ใช้เล่นในงานปีใหม่ (สงกรานต์) ของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านแม่सान มีเสียงร้องเป็นตัวเดินทำนองของเพลงในเพลงซอเจดีย์ทราย ท่อนที่ 1 มีเสียงคล้ายคลึงกับบันไดเสียงบันไดเสียงแบบ 5 เสียง บีเมโลดิก ไมเนอร์ แต่ในเพลงซอเจดีย์ทรายเป็นท่อนที่ 2-3 เสียงคล้ายคลึงกับบันไดเสียงบันไดเสียงแบบ 5 เสียง บี ไมเนอร์ เป็นจังหวะอิสระแล้วแต่ผู้ขับร้องเป็นคนกำหนดวลีของบทเพลง มีการเคลื่อนที่ของทำนองแบบซ้ำตัวโน้ต แบบกระโดดข้ามขั้น

และแบบเรียงตามลำดับชั้น พื้นผิวของเสียงมีเพียงทำนองหลักทำนองเดียว มี 1 ท่อนเพลง 3) บทเพลงดนตรีประกอบการรำเงาและรำดาบ เป็นบทเพลงใช้ประกอบการรำเงา และรำดาบ ในเทศกาลสำคัญต่างๆ ของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง บ้านแม่सान ไม่มีเสียงดำเนินทำนองมีเพียงเสียงประกอบการให้จังหวะจากเครื่องดนตรี จังหวะ เต่อ และโมพื้นผิวของเสียงมีเพียงทำนองหลักทำนองเดียว มี 1 ท่อนเพลง

3. บทบาทของดนตรีในพิธีกรรมของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านแม่सान อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย พิธีกรรมสำคัญที่ยังคงถือปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบันมีอยู่ 2 พิธีกรรมคือ 1) พิธีแต่งงาน ดนตรีที่ใช้ในพิธีแต่งงาน จะมีในขบวนแห่สิ้นสุดของเจ้าบ่าว เครื่องดนตรีที่ใช้ส่วนใหญ่จะเป็นเครื่องดนตรีประกอบจังหวะ และมีการขับร้องเพลงในขบวน เมื่อถึงบ้านเจ้าสาวก็จะมีการ ขับร้องขอโต้ตอบกันระหว่างฝ่ายชายและฝ่ายหญิง 2) พิธีงานศพ ชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านแม่सानจะให้ความสำคัญในพิธีงานศพมาก เหมือนดังชาวเขาเผ่าอื่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ วสันต์ชาย อิมโอบฐ์ [8] มั่งถือว่าแคงเป็นเครื่องดนตรีที่สำคัญที่สุด โดยเชื่อว่าสามารถสื่อสารกับ วิญญาณได้ ใช้เป่าในพิธีกรรมทางความเชื่อ ได้แก่ ความเชื่อเรื่องชีวิตหลังความตาย จึงมีพิธีศพถือว่าเป็นพิธีสำคัญที่สุด ในพิธีงานศพของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านแม่सानมีการขับร้องขอในพิธีงานศพ เพื่อส่งวิญญาณของผู้เสียชีวิต เพื่อให้วิญญาณผู้เสียชีวิตไปสู่สุขคติ หม่อมสาวที่ไปร่วมในพิธีงานศพ ก็จะมีการขับร้องขอเช่นกันแต่จะเป็นการขับร้องขอเกี่ยวพาราสิกันซึ่งถือว่าเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมานานของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านแม่सान

การศึกษาวิจัยดนตรีชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านแม่सान อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย เป็นการศึกษาที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ภาคสนาม ช่วยให้การเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นที่น่าเชื่อถือมากที่สุด ปัจจุบันโอกาสในการบรรเลงดนตรี หรือ การขับร้องดนตรีของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านแม่सानนั้น มีอยู่น้อยมาก เพราะพิธีกรรมบางพิธีกรรมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญที่มีมากขึ้นเป็นไป

ตามที่ กาญจนา อินทรสุหนานนท์ [9] ได้กล่าวไว้ แนวคิดเกี่ยวกับความกลมกลืนทางวัฒนธรรม มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมในลักษณะของการติดต่อกันระหว่าง วัฒนธรรมของกลุ่มชนสองกลุ่ม มีกระบวนการเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมทางกลุ่มหนึ่งได้รับอิทธิพลจากอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งนำไปสู่การยอมรับวัฒนธรรมร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ สมิทธิ์ สระอุบล [10] ได้กล่าวไว้ว่าการถ่ายทอดวัฒนธรรม ถูกถ่ายทอดจากคนยุคหนึ่งกระบวนการนี้เริ่มตั้งแต่กำเนิดขึ้นมาทีเดียว ในแง่ของการสำนึกตัวเอง (Self-awareness) คือความสามารถที่จะรู้ว่าตัวเองนั้น เป็นสิ่งที่มีอยู่ ในกาลเวลาและสถานที่นั้น และมีความสามารถที่จะตัดสินใจการกระทำของตน แนวคิด ทฤษฎีวิวัฒนาการของมนุษย์ต้องมีการพัฒนาไปตามสังคมที่เปลี่ยนไปตามเวลาอาทิเช่น การขับร้องขอเจดีย์ทรายของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านแม่सानที่กระทำกันในช่วงหัวค่ำของวันสงกรานต์หรือวันที่ 15 เมษายน ของทุกปี ถือว่าเป็นพิธีกรรมที่สืบทอดกันมานาน แต่ในปัจจุบันกลับไม่ค่อยมีการปฏิบัติ เป็นการนำวงดนตรีสากลมาแสดงเพื่อความสนุกสนานหรือใช้เครื่องขยายเสียงในการร้องเพลง แทนการขับร้องขอเจดีย์ทราย และจากแนวคิดเกี่ยวกับการกลมกลืนทางวัฒนธรรมแล้วจะเห็นได้ว่า อิทธิพลจากสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยทำให้ความสนใจในดนตรีตะวันตกของวัยรุ่นภายในหมู่บ้าน มีความสนใจในดนตรีของชาวไทยในพื้นที่มากกว่าความสนใจในวัฒนธรรมดนตรีชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงของตนเอง นอกจากนี้การถ่ายทอดทางดนตรีเป็นการถ่ายทอดด้วยปากเปล่า ไม่ได้มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรและไม่ได้มีการถ่ายทอดแบบวงกว้างจำกัดอยู่เพียงพ่อสู่ลูก หรือคนที่สนใจจริงๆ ก็ไปอาศัยจดจำจากผู้อาวุโสภายในหมู่บ้านเมื่อขาดความเอาใจใส่ในการถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีประจำเผ่าของตัวเองให้แก่ลูกหลานในหมู่บ้านแล้ว เมื่อนักดนตรีอาวุโสเสียชีวิตลงทำให้ขาดผู้สืบทอด บทเพลงบางบทเพลงหายสาบสูญไป เครื่องดนตรีบางชนิดขาดผู้ที่มีทักษะในการบรรเลง เมื่อเวลาผ่านไปเกิดการชำรุดก็ไม่มีผู้ที่จะสามารถ

ซ่อมแซมไม่ได้ ทำให้พิธีกรรมบางพิธีกรรมลดบทบาทความสำคัญของดนตรีลงไม่ได้ถือปฏิบัติเหมือนดังอดีต เช่น พิธีงานศพ พิธีแต่งงาน ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่าในปัจจุบันนี้ นอกจากดนตรีชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านแม่सानจะประสบปัญหาดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว แต่วัฒนธรรมดนตรีของชาวเขาเผ่าต่างๆ ในประเทศไทยก็ได้เกิดปัญหาเช่นเดียวกันนี้ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ให้วัฒนธรรมดนตรีของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงบ้านแม่सान

ยังคงอยู่ต่อไป ต้องมีการปลูกกระแสในการรักศิลปวัฒนธรรมชนเผ่าของตัวเอง โดยคนในท้องถิ่นต้องให้ความร่วมมือในการสั่งสอนให้เยาวชนลูกหลานของตนเองเห็นคุณค่าของสิ่งที่บรรพบุรุษได้หลงเหลือไว้ให้ อีกทั้งทางภาครัฐและเอกชนต้องหันมาสนใจและส่งเสริมกิจกรรมในการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอย่างจริงจัง เพื่อเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สืบสานต่อไปอีกนานเท่านาน

เอกสารอ้างอิง

- [1] ดวงรัตน์ ทรัพย์ประดิษฐ์. (2544) *พิธีรำเจ้าของชาวมอญ : กรณีศึกษาดนตรีและพิธีรำเจ้าพ่อของชาวมอญ*. ปรินญาณินพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- [2] พีระชัย ลีสมบุญผล. (2539) *ดนตรีของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี*. รายงานการวิจัย. ราชบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.
- [3] จัญญ์ กาญจนประดิษฐ์. (2547). *การศึกษาดนตรีกะเหรี่ยงหมู่บ้านก่องม่องทะเล ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี*. วิทยานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- [4] ศรีธัญย์ นักรบ. (2541) *ดนตรีชาวเขาเผ่าเข้า กรณีศึกษาหมู่บ้านผาเตือ อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย*. ปรินญาณินพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- [5] บุญลอย จันทร์ทอง. (2542) *ดนตรีชาวเขาเผ่าม้ง หมู่บ้านสบเป็ด อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน*. ปรินญาณินพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2546. สถาบันราชภัฏเชียงใหม่.
- [6] เจตชรินทร์ จิรสันติธรรม. (2545) *ดนตรีชาวเขาเผ่ามูเซอ : กรณีศึกษาหมู่บ้านห้วยหลวง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่*. ปรินญาณินพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- [7] ธรรมบุญ จิตตรีบุตร. (2543) *พิธีดนตรีของชนเผ่าลัวะ บ้านเตี้ย จังหวัดน่าน*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- [8] วสันต์ชาย อิมโอษฐ์. (2543) *เครื่องดนตรีของชนเผ่าม้ง*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- [9] กาญจนาน อินทรสุนานนท์. (2540). *คณะหนังสืออ้างอิง*. เอกสารคำสอน วิชา มส 592 สาขาดุริยางควิทยา ศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- [10] สมิทธิ์ สระอุบล. (2534). *มานุษยวิทยาเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.